

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2026-86-128>

УДК 338.2:332.1

СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКА ЯК ДРАЙВЕР СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ

SOCIAL ECONOMY AS A DRIVER OF SUSTAINABLE REGIONAL DEVELOPMENT

Гордійчук Юрій Ростиславович

аспірант,

Луцький національний технічний університет

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9033-8018>**Міщук Євген Олександрович**

аспірант,

Луцький національний технічний університет

ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-2328-1346>**Gordiichuk Iurii, Mishchuk Yevhen**

Lutsk National Technical University

У статті досліджено теоретико-методологічні засади функціонування соціальної економіки як ключового драйвера забезпечення сталого розвитку регіонів. Обґрунтовано, що сучасні трансформаційні процеси в регіональних економічних системах супроводжуються зростанням дисбалансів у розподілі ресурсів та посиленням потреби у формуванні інклюзивних моделей господарювання, що актуалізує розвиток соціально орієнтованих економічних інститутів. Визначено, що соціальна економіка формує специфічний сегмент економічних відносин, у межах якого поєднуються економічна результативність і соціальна спрямованість діяльності суб'єктів господарювання. Доведено, що формування ефективної інституційної архітектури соціальної економіки сприяє зниженню структурних диспропорцій та забезпечує збалансованість розвитку регіональних економічних систем у довгостроковій перспективі. Обґрунтовано інструментарій оцінювання впливу соціальної економіки на параметри сталого розвитку регіонів, який базується на використанні економіко-статистичних індикаторів та кореляційно-регресійного аналізу. Узагальнено, що соціальна економіка виступає важливим інструментом досягнення сталого розвитку регіонів, забезпечуючи синергію економічних і соціальних ефектів.

Ключові слова: соціальна економіка, сталий розвиток, регіональна економіка, інклюзивний розвиток, економічна збалансованість, інституційні механізми, регіональна політика.

The purpose of the article is to provide a theoretical and methodological justification for the role of the social economy as a driver of sustainable regional development, as well as to develop analytical tools for assessing its impact on the structural balance, inclusiveness, and long-term effectiveness of regional economic systems. The research methodology is based on a combination of systemic and institutional approaches, which allows us to consider the social economy as an integrated component of regional development. The methods of content analysis, comparative analysis to identify interregional differences, as well as the method of logical generalization to determine the influence of socio-economic factors on sustainability parameters were used. Additionally, the method of scientific abstraction was used to form theoretical conclusions of the study. The article explores the theoretical and methodological principles of the functioning of the social economy as a key driver of ensuring sustainable development of regions. It is substantiated that modern transformation processes in regional economic systems are accompanied by growing imbalances in the distribution of resources and an increased need to form inclusive business models, which actualizes the development of socially oriented economic institutions. It is determined that the social economy forms a specific segment of economic relations, within which economic efficiency and social orientation of the activities of business entities are combined. It is found that the implementation of the principles of the social economy in regional development models involves the integration of mechanisms of social entrepreneurship, cooperation and solidarity, which ensures an increase in the level of employment, optimization of the use of local resources and strengthening the economic stability of territories. The toolkit for assessing the impact of the social economy on the parameters of sustainable regional development is substantiated, which is based on the use of economic and statistical indicators and correlation and regression analysis. It is established that the activation of socio-economic initiatives contributes to increasing the adaptability of regional systems to external challenges and

creates the prerequisites for their qualitative transformation. It is generalized that the social economy is an important tool for achieving sustainable regional development, ensuring the synergy of economic and social effects.

Key words: social economy, sustainable development, regional economy, inclusive development, economic balance, institutional mechanisms, regional policy.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку регіональних економічних систем характеризується зростанням структурних диспропорцій та посиленням соціально-економічної фрагментації, що ускладнює досягнення збалансованих параметрів їх функціонування. За таких умов традиційні підходи до забезпечення сталого розвитку демонструють обмежену результативність, оскільки не враховують належною мірою соціальну складову економічних процесів і не забезпечують належного рівня інклюзивності розвитку. Це обумовлює необхідність пошуку нових концептуальних підходів до трансформації регіональних економічних систем, серед яких особливого значення набуває соціальна економіка.

У даний час, незважаючи на зростання наукового інтересу до проблематики сталого розвитку, питання інтеграції соціальної економіки у систему регіонального управління залишаються недостатньо розробленими як у теоретичному, так і у прикладному аспектах. Зокрема, відсутня цілісна методологічна база оцінювання її впливу на структурну збалансованість регіональних систем, а також недостатньо обґрунтованими залишаються механізми інституціоналізації соціально орієнтованих форм господарювання у контексті довгострокового розвитку територій. Це призводить до фрагментарності управлінських рішень і знижує їх підсумкову ефективність у забезпеченні сталості економічних процесів.

Зазначені проблеми визначають актуальність дослідження принципів формування теоретико-методологічних засад формування соціальної економіки як драйвера сталого розвитку регіонів, а також розроблення інструментарію, здатного забезпечити комплексну оцінку її впливу на ключові параметри функціонування регіональних економічних систем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Сучасні наукові дослідження свідчать про поступове зміщення уваги від вузького трактування соціально-економічних процесів до розуміння соціальної економіки як комплексного механізму регіональної стійкості. Так, у праці Ю. М. Барського [1] обґрунтовано значення малих промислових формувань для розвитку регіональних продовольчих ринків і розв'язання соціальних проблем сільських територій. Такий підхід є важливим

для сучасного осмислення соціальної економіки, оскільки демонструє взаємозв'язок між локальним підприємництвом, зайнятістю, соціальною стабілізацією та формуванням внутрішнього потенціалу регіонів.

Варто відзначити дослідження М. І. Дзямулича [2; 3; 4], у яких соціальна економіка розглядається як багаторівнева система, що поєднує інституційні, кадрові, психологічні та цифрові механізми забезпечення резильєнтності робочої сили та адаптивності організацій до зовнішніх шоків. Автор поглиблює уявлення про соціальну економіку не лише як про сферу перерозподілу соціальних благ, а як про активний інструмент підвищення керованості регіональних і корпоративних систем.

Крім того у роботі І. С. Каленюк [5] розкривається значення соціальних інновацій та цифрових технологій у модернізації соціальних послуг, що дозволяє розглядати соціальну економіку як динамічну систему сервісної підтримки населення. У свою чергу С. М. Онисько [6] акцентує увагу на соціально-економічних умовах функціонування особистих селянських господарств, підкреслюючи їхню роль у підтриманні добробуту домогосподарств і життєздатності сільських територій.

Також доцільно звернути увагу на працю О. О. Подзізея [7], який дослідив теоретичні засади відновлення конкурентоспроможності громад і регіонів, що безпосередньо корелює з проблематикою сталого розвитку. У свою чергу Р. І. Содома [8] визначає необхідність моніторингу соціально-економічного розвитку громад як основу прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Варто відзначити праці Ю. О. Чалюк [9; 10], яка в контексті індексної оцінки добробуту ветеранів та впливу соціальних послуг на економічну резильєнтність, розширює аналітичні межі соціальної економіки у напрямі вимірювання добробуту в умовах цифровізації. Натомість у дослідженні О. Яценко [11] актуалізується проблема інформаційного шуму в аналітиці, що є важливим для коректного оцінювання соціально-економічних ефектів на регіональному рівні.

Загалом, наявні дослідження формують вагомий підґрунтя для подальшого вивчення соціальної економіки як драйвера сталого розвитку регіонів. Разом з тим, існує потреба функ-

ціонального узгодження інструментарію оцінки ефективності такого розвитку, що й потребує подальших досліджень в даному напрямі.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є теоретико-методологічне обґрунтування ролі соціальної економіки як драйвера сталого розвитку регіонів, а також розроблення аналітичного інструментарію оцінювання її впливу на структурну збалансованість, інклюзивність та довгострокову результативність регіональних економічних систем.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасні теоретико-методологічні засади функціонування соціальної економіки як драйвера сталого розвитку регіонів ґрунтуються на визнанні необхідності інтеграції інституційного, системного та поведінкового підходів, що забезпечує комплексне розуміння взаємодії економічних і соціальних процесів у межах територіальних систем. З такої точки зору соціальна економіка розглядається як специфічна форма організації господарської діяльності, орієнтована на досягнення суспільно значущих результатів поряд із забезпеченням економічної результативності [4]. Методологічно це передбачає застосування специфічного інструментарію багатовимірного аналізу, що дозволяє оцінювати вплив соціально орієнтованих інститутів на параметри регіонального розвитку через призму інклюзивності, структурної збалансованості та стійкості економічних систем. Водночас варто зазначити, що важливе значення має формування адаптивних механізмів взаємодії між суб'єктами соціальної економіки, що сприяє оптимізації використання ресурсного потенціалу регіонів і підвищенню їх довгострокової господарської результативності.

Сучасні трансформаційні процеси в регіональних економічних системах супроводжуються зростанням дисбалансів у розподілі ресурсів унаслідок структурної перебудови господарських комплексів та асиметричного доступу суб'єктів до фінансових, трудових і інфраструктурних ресурсів. У свою чергу, посилення територіальної диференціації економічної активності зумовлює зміщення центрів зростання та маргіналізацію периферійних територій, що призводить до поглиблення соціально-економічної нерівності. Крім того варто зазначити, що трансформація ринкових механізмів супроводжується підвищенням ролі нематеріальних чинників розвитку, зокрема людського капіталу та соціальних зв'язків, доступ до яких є нерівномірним [5].

У цих умовах традиційні моделі господарювання втрачають здатність забезпечувати збалансований розвиток, що актуалізує формування інклюзивних підходів, орієнтованих на розширення участі різних соціально-економічних груп у створенні та розподілі доданої вартості. Тому у даний час саме інклюзивні моделі забезпечують оптимізацію використання локального потенціалу регіонів та загальне підвищення стійкості регіональних економічних систем.

У контексті зазначених диспропорцій і обмежень традиційних механізмів господарювання закономірно актуалізується соціальна економіка як альтернативна форма організації економічних відносин. На відміну від класичних моделей, де домінує максимізація прибутку, соціальна економіка передбачає багатовекторність цілей, включаючи підвищення зайнятості, соціальну інтеграцію, зміцнення локальних економічних зв'язків тощо [3]. Така подвійна природа обумовлює трансформацію мотиваційної структури суб'єктів господарювання, у якій економічна ефективність доповнюється соціальною відповідальністю. Водночас інституційні механізми соціальної економіки забезпечують перерозподіл ресурсів у напрямках, що мінімізують диспропорції та підвищують рівень включеності різних груп у економічні процеси, формуючи тим самим більш стійку та збалансовану модель регіонального розвитку (табл. 1).

Отже, функціональні параметри соціальної економіки свідчать про її здатність інтегрувати економічні та соціальні імперативи розвитку в межах єдиної регіональної системи. При цьому поєднання подвійної цільової орієнтації та інклюзивних механізмів взаємодії формує підґрунтя для підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу регіонів і водночас забезпечує розширення доступу різних соціальних груп до економічних можливостей. Крім того, інноваційна спрямованість і кооперативно-мережева взаємодія сприяють формуванню стійких горизонтальних зв'язків в межах регіональних соціально-економічних систем, що посилює тісноту взаємодії економічних агентів. У сукупності усе це дозволяє розглядати соціальну економіку як структурно-утворюючий компонент регіонального розвитку, здатний забезпечити довгострокову збалансованість і адаптивність локальних економічних систем.

Отже, виявлена багатовимірність функціональних параметрів соціальної економіки зумовлює необхідність формування спеціалі-

Таблиця 1

Функціональні параметри соціальної економіки в системі регіонального розвитку

Ключові ознаки соціальної економіки	Механізми реалізації економічної результативності	Інструменти забезпечення соціальної спрямованості
Подвійна цільова орієнтація діяльності	Формування стійких фінансових потоків та самоокупність	Орієнтація на суспільно значущі результати
Інституційна специфіка організації	Оптимізація використання ресурсного потенціалу	Підтримка соціально вразливих груп населення
Інклюзивний характер взаємодії	Розширення участі суб'єктів у створенні доданої вартості	Забезпечення рівного доступу до економічних можливостей
Локалізація економічної активності	Активізація внутрішніх регіональних ринків	Посилення соціальної інтеграції громад
Адаптивність до зовнішніх змін	Підвищення ефективності управлінських рішень	Зміцнення соціальної стійкості та згуртованості
Кооперативно-мережева взаємодія	Зниження транзакційних витрат та підвищення синергії	Формування горизонтальних зв'язків і довіри

Джерело: сформовано авторами на основі [3; 5]

зованого інструментарію оцінювання її впливу на параметри сталого розвитку регіонів. Адже без чітко структурованої методичної бази неможливо забезпечити адекватну ідентифікацію причинно-наслідкових зв'язків між діяльністю суб'єктів соціальної економіки та змінами у структурній збалансованості, інклюзивності та стійкості регіональних систем [7]. При цьому наявні підходи до оцінювання розвитку територій здебільшого орієнтовані на агреговані макроекономічні показники, які не відображають повною мірою соціально орієнтованих ефектів та локальних мультиплікативних впливів.

В даному контексті обґрунтованим на нашу думку є використання спеціальних інтегрованих індикаторних систем, які поєднують у собі економіко-статистичні показники з параметрами соціальної результативності, а також застосування кореляційно-регресійного моделювання для кількісної оцінки впливів [2]. Формування такого інструментарію дозволяє підвищити точність аналітичних висновків та забезпечити обґрунтованість управлінських рішень на основі як кількісних, такі якісних індикаторів. Зазначений підхід забезпечує формування умови для цілеспрямованого розвитку соціальної економіки як ключового чинника сталості регіонів (табл. 2).

Запропонований аналітичний інструментарій на нашу думку засвідчує можливість формування цілісної методичної бази для комплексного оцінювання впливу соціальної економіки на параметри сталого розвитку регіонів. Зокрема, поєднання індикаторних підходів й економіко-статистичних методів

та моделей прогнозування забезпечує багатомірне охоплення як економічних, так і соціальних ефектів, що дозволяє виявляти не лише поточні тенденції, але і приховані закономірності розвитку. Водночас інтеграція інструментів моніторингу та інституційного аналізу сприяє підвищенню обґрунтованості управлінських рішень. У своїй сукупності це створює передумови для підвищення ефективності регіональних систем та забезпечення їх довгострокової збалансованості.

Висновки. Таким чином, приходимо до висновку, що соціальна економіка формує якісно нову парадигму регіонального розвитку, у межах якої поєднуються економічна результативність і соціальна спрямованість господарських процесів. Її функціонування забезпечує ефективнішу мобілізацію локального ресурсного потенціалу та розширення участі різних соціальних груп у створенні доданої вартості. При цьому інтеграція механізмів соціальної економіки у систему регіонального управління сприяє підвищенню адаптивності економічних систем до зовнішніх викликів і формуванню стійких моделей розвитку. Тому запропонований аналітичний інструментарій дозволяє здійснювати комплексне оцінювання такого впливу на ключові параметри функціонування регіонів, забезпечуючи обґрунтованість управлінських рішень. У підсумку можна стверджувати, що соціальна економіка виступає важливим інструментом досягнення сталого розвитку регіонів, забезпечуючи синергію економічних і соціальних ефектів та формуючи підґрунтя для їх довгострокової збалансованості.

Таблиця 2

Аналітичний інструментарій оцінювання впливу соціальної економіки на параметри сталого розвитку регіонів

Інструментарій оцінювання	Методична сутність та аналітичне призначення	Показники та індикатори вимірювання
Система інтегрованих індикаторів	Комплексне агрегування економічних і соціальних параметрів з метою виявлення синергетичного ефекту соціальної економіки у формуванні збалансованості регіонального розвитку	Індекс інклюзивності, рівень зайнятості, коефіцієнт соціальної участі
Кореляційно-регресійний аналіз	Визначення сили та напрямку впливу соціально-економічних факторів на ключові параметри сталого розвитку регіонів	Коефіцієнти кореляції, параметри регресії, рівень значущості моделей
Порівняльний міжрегіональний аналіз	Ідентифікація диференціації розвитку та виявлення асиметрій у функціонуванні соціальної економіки	Індекс регіональної диференціації, коефіцієнт варіації
Балансовий аналіз ресурсів	Оцінювання ефективності використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів у межах соціальної економіки	Рівень ресурсної віддачі, продуктивність праці, капіталовіддача
Моніторинг соціальної результативності	Систематичне відстеження змін у соціальній сфері під впливом соціально орієнтованих економічних практик	Рівень добробуту, доступ до послуг, соціальна інтеграція
Оцінювання інституційної ефективності	Аналіз якості функціонування організаційних і управлінських механізмів соціальної економіки та їх здатності забезпечувати стабільність розвитку	Індекс інституційної довіри, рівень кооперації, ефективність управління
Моделювання сценаріїв розвитку	Прогнозування альтернативних траєкторій розвитку регіонів з урахуванням впливу соціальної економіки та варіативності зовнішніх умов	Прогнозні значення індикаторів, сценарні коефіцієнти, рівень ризиків

Джерело: сформовано авторами

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Барський Ю. М., Дзямулич М. І. Організаційне забезпечення діяльності малих промислових формувань в контексті розвитку регіональних ринків продовольства та вирішення соціальних проблем села. *Економіка: проблеми теорії та практики*. 2005. № 201. Том III. С. 59–70.
2. Дзямулич М. І. Формування соціальної економіки в Україні. *Економічний форум*. 2022. № 3. С. 3–8.
3. Дзямулич М. І., Назарук А. Я. Цифрова соціальна економіка сільських територій: резильєнтність робочої сили, психологічні моделі управління та аудит персоналу як основа гідної праці. *Економічні науки. Серія «Регіональна економіка»*. 2025. № 22(87). С. 62–69.
4. Дзямулич М. І., Романів В. Я., Содома Р. І. Психологія управління персоналом в контексті соціальної економіки: роль кадрового аудиту в підвищенні резильєнтності корпорацій до зовнішніх шоків. *Інвестиції: практика та досвід*. 2025. № 21. С. 185–189.
5. Каленюк І. С., Чалюк Ю. О. Модернізація соціальних послуг на основі соціальних інновацій, цифрових технологій та Fintech. *Сталий розвиток економіки*. 2025. № 5(56). С. 358–365.
6. Онисько С. М., Шматковська Т. О. Соціально-економічні умови функціонування особистих селянських господарств. *Економіка АПК*. 2009. № 12. С. 104–109.
7. Подзізей О. О., Шматковська Т. О. Теоретичні засади відновлення конкурентоспроможності територіальних громад і регіонів. *Галицький економічний вісник*. 2023. Том 82. № 3. С. 12–18.
8. Содома Р., Дубневич Ю., Марків Г., Шматковська Т. Моніторинг соціально-економічного розвитку територіальних громад. *Аграрна політика і вдосконалення економічних відносин в АПК*. 2021. № 4(28). С. 24–30.
9. Чалюк Ю. О. Індексна оцінка добробуту ветеранів: міжнародні практики та можливості імплементації в Україні. *Економіка та суспільство*. 2026. № 83.
10. Chaliuk Y. Social Services and Their Impact on Economic Resilience in the Era of Global Digitalization : monograph. Prague, 2026. 260 p.

11. Iashchenko O., Chupryna O., Maksymov S., Zemlianska N., Afanasieva O., Popova Y. Information Noise in Marketing Analytics: Implications for Financial Reporting and Economic Decision-Making. *International Journal of Accounting and Economics Studies*. 2025. Vol. 12(5). P. 702–709.

REFERENCES:

1. Barskyi, Yu. M., & Dziamulych, M. I. (2005) Orhanizatsiine zabezpechennia diialnosti malykh promyslovykh formuvan v konteksti rozvytku rehionalnykh rynkiv prodovolstva ta vyrishennia sotsialnykh problem sela [Organizational support for the activities of small industrial units in the context of the development of regional food markets and solving social problems of villages]. *Ekonomika: problemy teorii ta praktyky – Economics: problems of theory and practice*, vol. 201. part III, pp. 59–70.

2. Dziamulych, M. I. (2022) Formuvannia sotsialnoi ekonomiky v Ukraini [Formation of the social economy in Ukraine]. *Ekonomichnyi formu – Economic form*, vol. 3, pp. 3–8.

3. Dziamulych, M. I., & Nazaruk, A. Ya. (2025) Tsyfrova sotsialna ekonomika silskykh terytorii: rezylientnist robochoi syly, psyholohichni modeli upravlinnia ta audyt personalu yak osnova hidnoi pratsi [Digital social economy of rural areas: workforce resilience, psychological management models and personnel audit as the basis for decent work]. *Ekonomichni nauky. Seriiia «Regionalna ekonomika» – Economic Sciences. Series "Regional Economy"*, vol. 22(87), pp. 62–69.

4. Dziamulych, M. I., Romaniv, V. Ya., & Sodoma, R. I. (2025) Psykholohiia upravlinnia personalom v konteksti sotsialnoi ekonomiky: rol kadrovoho audytu v pidvyshchenni rezylientnosti korporatsii do zovnishnikh shokiv [Psychology of personnel management in the context of social economy: the role of personnel audit in increasing the resilience of corporations to external shocks]. *Investytsii: praktyka ta dosvid – Investments: practice and experience*, vol. 21, pp. 185–189.

5. Kaleniuk, I. S., & Chaliuk, Yu. O. (2025) Modernizatsiia sotsialnykh posluh na osnovi sotsialnykh innovatsii, tsyfrovyykh tekhnolohii ta Fintech [Modernization of social services based on social innovation, digital technologies and Fintech]. *Stalyi rozvytok ekonomiky – Sustainable economic development*, vol. 5(56), pp. 358–365.

6. Onysko, S. M., & Shmatkovska, T. O. (2009) Sotsialno-ekonomichni umovy funktsionuvannia osobystykh selianskykh gospodarstv [Socio-economic conditions of functioning of personal peasant farms]. *Ekonomika APK – Economics of the agricultural complex*, vol. 12, pp. 104–109.

7. Podzizei, O. O., & Shmatkovska, T. O. (2023) Teoretychni zasady vidnovlennia konkurentospromozhnosti terytorialnykh hromad i rehioniv [Theoretical principles of restoring the competitiveness of territorial communities and regions]. *Galytskyi ekonomichnyi visnyk – Galician Economic Bulletin*, vol. 82(3), pp. 12–18.

8. Sodoma, R., Dubnevych, Yu., Markiv, G., & Shmatkovska, T. (2021) Monitoryng socialno-ekonomichnogo rozvytku terytorialnykh hromad [Monitoring of socio-economic development of territorial communities]. *Visnyk LNAU. Seria Ekonomika APK – Bulletin of LNAU. Series Economics of agro-industrial complex*, vol. 28, pp. 24–30.

9. Chaliuk, Yu. O. (2026) Indeksna otsinka dobrobutu veteraniv: mizhnarodni praktyky ta mozhlyvosti implementatsii v Ukraini [Index assessment of veterans' well-being: international practices and implementation possibilities in Ukraine], *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and society*, vol. 83.

10. Chaliuk, Yu. O. (2026) Social Services and Their Impact on Economic Resilience in the Era of Global Digitalization : monograph. Prague, 260 p.

11. Iashchenko, O., Chupryna, O., Maksymov, S., Zemlianska, N., Afanasieva, O., & Popova, Y. (2025) Information Noise in Marketing Analytics: Implications for Financial Reporting and Economic Decision-Making. *International Journal of Accounting and Economics Studies*, vol. 12(5), pp. 702–709.

Дата надходження статті: 20.04.2026

Дата прийняття статті: 11.05.2026

Дата публікації статті: 22.05.2026